

Gülch Csaba

Emlékek és egy vers az átható csendben

(In memoriam Saáry Éva)

Mióta megtudtam a hírt, csodát váró, gyerekes kísérletként azért alkalmanként többször próbálok hívni Éva telefonszámát. Kicseng, majd a diszkrét kattanás után az ő hangján - olaszul és magyarul - a rögzítő szól hozzám: „Kérem hagyjon üzenetet!” Hagynék én drága Éva, de nincs kinek! Mert ahogy sokan nevezték, a „nyugati magyar irodalom nagyszónya” - ehhez hozzáteszem, hogy a legsokoldalúbb egyénisége - szeptember végén átsóhajtotta magát az isteni kegyelem egy másik oldalára, a biztonságos örökkévalóságba, az angyalok közé. Bele kell törődnöm abba, hogy nem érkeznek már tőle a múltját számbavevő, másnak is tanulságul szolgáló bölcs írások, versek, fotók róla, tőle a hatalmas archívumából, köztük egy-egy megörökített emlék enesei találkozásainkról. Mert bizony jósorsom ajándékként párszor megadatott, hogy Lugano és Budapest között, néhány napra betért hozzánk. Ilyenkor mindig előállt egy újabb ötlettel, névvel-címmel, hogy kívül lenne még jó interjút készítenem, kit kellene még megszólítanom, hogy minél színesebb, teljesebb, árnyaltabb legyen az paletta, amit a Lajtán és a tengeren túli irodalomból bemutatok.

Igen, mert kilencventől, megismerkedésünktől segítő figyelemmel kísérte kutató munkámat. Évának köszönhetem azt az irányítót, amivel bizalommal eligazodtam a különféle nemzedékek, irányzatok között, neki köszönhetem azokat a kapcsolatokat, amelyek egy részéből máig tartó barátság nőtt, ahogy vele is. De évek óta azzal kell szembesülnöm, hogy egyre több halottam van, egyre nagyobb a veszteség. Ahogy most ő, évekkal ezelőtt elment másik baráti mentorom, Szépfalusi István, majd előtte és utána a sorban olyan nyugati jórészeim, mint Határ Győző, Tűz Tamás, Major-Zala Lajos, Máté Imre, Czigány Lóránt, Fejtő Ferenc, Tardos Tibor, Domahidy Miklós, Csiky Ágnes Mária, Vándor Györgyi, Tollas Tibor, Kocsis Gábor, Csepelyi Rudolf.

Szomorú, de még hosszan sorolhatnám a neveket! Ehelyett inkább Évát idézem, aki egy alkalommal ezt mondta nekem: „Ha minden bajom ellenére is szerencsének tartom magam, az főleg az alaptermészetemre vonatkozik. Mindenütt otthon érzem magam, nagyon könnyen beilleszkedem az emberek közé, függetlenül fajtától, vallástól, műveltségtől.” Pár magyarázó mondat után így folytatta: „Az, hogy magyarnak születtem, nem okvetlenül főnyeremény, bár közép-európainak lenni – ha az ember körülnéz úgy a keleti, mint a nyugati világban – szellemi-érzelmi rangot jelent, ha nem is mindenki ismeri el és veszi tudomásul. Ebből a születési hendikepből nagy tökélet lehet kovácsolni, látókörben és szenzibilitásban egyaránt.” S hogy a Saáry Éva portrét még tovább árnyaljam, a számomra talán legmegrendítőbb mondatait idézem: „Ha halálom után valamilyen égi fórumon megkérdeznék tőlem, mi volt életemben az, amiért érdemes volt megszületnem és végigjárnom a nem mindig kellemes és könnyű életutat, habozás nélkül válaszolnám: 1956. október 23-a. Ennek a napnak a csodálatos emberi egymásra találása megértette velem, hogy nem vagyunk végzetesen földhöz ragadt lények, hanem ki tudunk emelkedni az anyagból, s egy-egy pillanatra felül tudjuk múlni önmagunkat. Hogy áldozatokat tudunk vállalni eszmékért, eszményekért, s ha kell, meg is tudunk halni egyetlen szó büveletében, s ez a szó: SZABADSÁG.” Még egy utolsó árnyalat az elem képzelt arcképen:

„Nyugati tartózkodásomat sohasem éreztem igazán száműzetésnek, mint ahogyan honvágy sem gyötört soha. Jó magyarnak tartom magam, de Szabó Zoltánnal vallom: »a nemzeti érzést nem lehet államosítani«; vagyis akárhol megteremtheti az ember a maga Magyarországot, mint ahogyan mindenütt szolgálhatja azt, csak meg kell keresni a helynek és az időpontnak megfelelő munkát, kötelességet. Nyugati tartózkodásomat én mikéskelemini értelemben fogom föl: »Az Isten rakás kenyereket hintett el imitt-amott az ember számára, és oda kinek-kinek el kell menni, és ott kell maradni, valamég a kenyérben tart.«»

Éva egyik versében ezt kérdezte: „nincs más út / CSAK / EZ / ez az egyenes / mely / a szögeshídon vezet át?” S erre a kérdésre a válasz az élete volt. Az az élet, amellyel vallotta, hogy a szögeshidat nem lehet, de nem is érdemes megkerülni. Ennek belátása a bölcsesség kezdete, ahogy vallotta, talán a fatalizmusa is. Szavai szerint mindig a végzet irányította az útját s csak azok a törekvései voltak sikeresek, amelyek ennek a végzetnek az irányába estek, másutt mindenütt falakba ütközött. Miközben ezt írom, újraolvastam januárban küldött egyik versét, ami talán nem is az, valami sokkal több annál. Drága Éva! Bocsássa meg nekem, így utoljára, hogy ebből a testamentumból, a Boldogságokból, részekre törve nem tudok idézni, hanem a maga tiszta, őszinte, gyönyörű egészében, Évára emlékezve végül idemácsolom:

Nézni a tavaszi égen úszó báránfelhőket
Inni, mikor szomjas vagy, egy nagy pohár hideg vizet
Vakargatni a hátadat
Megszámolni a csillagokat
Beszélgetni a kutyáddal
Sárkányt eregetni
Szorongatni a barátod kezét
Csókot lehelni első szerelmed ajkára
Kandalló mellett verseket olvasni
Fáról enni a cseresznyét
Chopin zongoraműveit hallgatni
Elmenni egy falusi lakodalomba
Unatkozni nyári vasárnap délután
Ráölni mindenkire a nyelvedet
Meztelenül napozni egy csónak fenekén
Úszni a vörös fényeket ringató esti Balatonban
Az Apok havas csúcsai közt köszönteni a felkelő napot
Friss ananászt enni egy thaiföldi farmon
Kinyitni a napernyőt, amikor erősen tűz a nap
Simogatni a cicádat
Születésnap rózsákat rendezgetni a vázában
Eloltani a villanyt
Gulyáslevest enni bográcsból a pásztorokkal
Mosolyogni
Mesélni a kislányodnak
Káposztáslángost enni
Először írni egy új füzetbe
Langyos tavaszi esőben sétálgatni
Venni egy új báli ruhát
Dicsekedni az iskolai bizonyítványoddal
Délibábot látni

Ismerkedni a jégvirágokkal
Diót törni
Pincészerre menni Révfülöpön

Nyújtózkodni
Feljegyezni az álmaidat
Friss salátát enni
Színes ceruzákat hegyezni
Kipróbálni az új autódát
Ólmot önteni
Versenyt futni a széllel
Tojást festeni
Karonfogva sétálni a barátnóddal
Szerelmes levelet kapni
Négylevelű lóherét találni
Rezgős csárdást járni
Reménykedni a lottónyereményben
Ledobni a szűk cipődet
Télen meleg cserépkályhának támasztani a hátadat
Gyertyát gyújtani a templomban
Hagyni hosszan csöngeni a telefont
A boldogság perceiben megállítani az időt
Fűben heverve elmélkedni
Esti kertben pillangót kergetni
Utazási prospektusokat nézegetni
Operába menni
Hóembert építeni
Gyöngyöt fűzni
Kinyalni a tejfölös kannát
Kártyát vetni
Fejest ugrani a mély vízbe
Nem törődni az idő múlásával
Madártejet enni
Értelmetlen dolgokkal foglalkozni
Repülni az afrikai dzsungel felett
Imádkozni
Virágot szedni